ورځپانه
پېښور/راولپنډۍ
وحدت
Daily Wahdat Peshawar

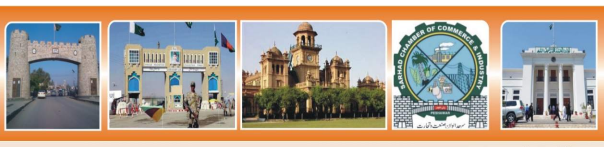

پښتون کبیر

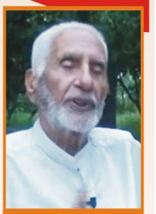

محمد پرویش شاهین

د تاریخ په اوږدو کښې چې د پښتنو په کور تل عمري چې د زور او اور د هڅو او ورکو، راکاږه، تالا کړه او ترغه کړه، لوړ شه، خنجر شه، ټوپک شه او لانچر شه، سره مخ پاتې شوے دے ، زمکه ئې ورکه کړه، کلتور ئې له مینځه لاړه او فرهنګي شتمني ئې د اورونو د لمبو خوراکه کړه .او بیا لا هم دا غیرتي او پتمن قام په دې خپله خاوره سره د خپلې ژبې او کلتور څه ژوندے غونډې پاتې دے نو دا خو که معجزه نه وي نو کرشمه خو خامخاده.

ځکه چې د دارا نه واخله تر ننه پورې په دې غیرتي هیواد د هرې خوا داور زور اووینو دریابونه راوبهیدلے شول څوک وائي ما ومنه او خپله خاوره راته پریږده څوک وائي د خپل تاریخ اوکلتور خبرې پریږده او زما دا خپل کړه څوک وائي زما سیاست قبول کړه زما فلسفه خپله کړه، زما مسلک راټینګ کړه او د خپلې ژبې څخه لاس په سر شه او زما ژبه خپله ژبه وګرځوه .خو ددې انسان دښمنه خلقو یکې یوه دسیسه پلمه، پروپیګنډه او هڅه کامیابه نه شوه ولې؟ ځکه چې ددې ننګیالي خاورې ننګیالیاولس هر سخته زغمې، د غلیم په مخکې هر یو وخت ډال کیږي سر ورکوي خو سنګر نه ورکوي ډیره په ګرانه ئې ګټې خو ډیره په ویړیا توګه ئې د خپلې ژبې په ساتنه پالنه او روزنه لګوي دغه وجه ده که وطن ئې هر وخت میوند میوند هم شي خو بیا هم دے بریالے پاتې کیږي او ولې نه چې زلمي ئې خو دي زلمي ، په وخت ئې باتور نظره پیغلو هم په سنګرونو بنګړي مات کړي او مورچلونه ئې راټینګ کړي دي دغه خو وجه ده چې :

د بابر او د بادر خبرې لاړې
د افغان قیصه باقي ده کوهستان کښې

په دې وطن پاله زامنو کښې یو پتمن زوے پښتون نامه د کبیر ستوري په نوم پیژني څوک چې لکه دایلم د غره اووه مخونه لري چې هر یو ئې د ځلا، ښکلا، نور، او حیا ډک او د ستاینې وړ دے ډاکټر کبیر ستورے په رښتیا چې ډیر اړخونه لري او په هر اړخ کښې ښه کامیاب او بریالیدے ډاکټر دے ساه پوهه دے، دانشور دے، ادیب دے، شاعر دے، او یو سیاسي مشر هم دے نثر هم لیکي او نظم هم او دواړه ډیر ښه لیکي .د نورو ډیرو کارونو څخه پرته ئې د پښتو ادب په ګلستان کښې لس اته داسې ګلونه لګولي دي چې که یو خوا ددغه ګلونو رنګونه جدا جدا دے نو داسې ئې خوشبوئانې هم جدا جدا او ډیرې معطرې دي څه هم که موضوع ګانې ئې یوازې نوې بلکې ډیرې ګرانې هم دي خو لکه چې د لوئې افغانستان د لوئي کونړ، دا شهزاده د خپلې ژبې ، لهجې، اوپا کښې او اسانئي پښتو په راقابو کولو بریالے دے .نو دغه وجه ده چې دغه ګرانې موضوګانې ئې دومره اساني کړې دي چې

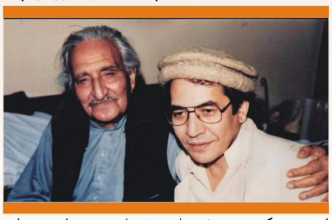

لوستونکي ترې خوند او فائده او چتولې شي .

دلته زه د لوئې کبیر په هغه لوئي فن اوارت بیرت میدان نه شم غږیدلې، زه چې د ډاکټر صاحب د کوم شي نه ډیر زیات متاثره یم په هغې یو څو کرښې وراندې کوم د ټولو نه جوت او غښتلے مقام چې ډاکټر کبیر ته په برخه شوے ؤ هغه پخپله خاوره خپله ژبه، خپل قام، خپل تاریخ او خپل کلتور یوه لیونۍ مینه وه .او هم دغې شیانو زه د ډاکټر صاحب مریدی ته چمتو کړے وم، ځکه چې دا د هغوي لوئي ارمان ؤ چې یوازې دا ساهو قام دې هسکه غړی نه وي ورسره دې د خپلې شتمنۍ ، د خپل سیاست، د خپل کلتور د خپلې ژبې او خپلې خاورې او خپل اختیار څښتن دې وي او دده نامه دې د نړۍ په قامونو کښې ځلانده وي دغه وجه ده چې ډاکټر صاحب فقط د ارزوګانو او خواهشونو سړے نه ؤ د عمل د میدان شهسوار ؤ او په هر توګه ئې ددې قام خدمت، په ژبه، په قلم، په ګوندونو او غونډو جوړولو، په سیمینارونو، په مشاعرو، جلسو میلو، اتڼونو او پروګرامونو کړیدے .څه هم که د کور کلي او هیواد څخه په زرګونو میلونو لرې ؤ .خو دا وطن، پت اوپښتو ته ډیرنږدې ؤ او هیڅ کله ئې د وطن غمیزې او له دې بیاسرودانی. څخه زړه اړولے نه دے کله چې به هم په بر هیواد اویا کوز هیواد کښې د پښتنو د قامي وحدت څخه غونډه وه او که د ژبې او کلتور څه کانفرنس، سمینار او غونډه وه نو مونږ به لا د سوات نه پیښور ته نه وو رسیدلي چې ډاکټر به سره د خپلو ګلالو او پتمنو زامنو ا غیرتي ملګرو د پښتنو په پیرس پیښور کښې موجود ؤ او دا پکښې لا بله ، چې میلمه به دے ؤ او په ډیره پښتنې مینه او د موسکا نه په ډکه خله به ئې

غاړه تر زما چا پیره او پخیر به ئې راته ووئیل د ډاکټر صاحب لکه چې په عام ژوند کښې خوږه خله ئې د مسکا ډکه ، مینه ئې له امو پراخه او دمازغو کاسه ئې لکه د اباسین ارته بیرته وه چې پخپله لویه سینه کښې ئې ډیر سیندونه، خوړونه، چینې او ابشارونه رایو ځائې

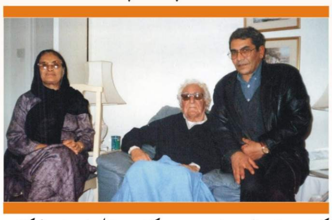

کړي وو زړه ئې د هر پښتون ، ددمې کور ؤ او هر ه خبره ئې د پوهې او شعور ډکه وه .بې شکه د لوئې زړه څښتن ؤ د زمري هومره زړه او تاترې هومره حوصله ئې درلودله او بغیر د څه ویرې تر هې، لالچ او دسیسې خپله خبره په ډاګه کوله که هغه به په ستیج وه او که قلم په ژبه دغه وجه وه چې لوے کبیر د هر پښتون او بیا خاص کر دلیکوالو په زړه کښې ځان ته د مینې،محبت او احترام یوه لویه پلازمینه جوړه کړې وه او د هر چا به دا خیال ؤ چې کبیر هم فقط د ده دے .د کبیر سیاسي هلوځلو د پت پښتو ډک مزل د هغه نه د قطب ستورے جوړ کړے ؤ چې ماغونډې ډیرو ډیرو پرې خپل منزل ته د مزل لارې ټاکلې .ما ورته په پیښور کښې د زامنو په مخ کښې د ډیورنډ په دې ورستي پروګرام کښې جولۍ وغوړوله چې ډاکټر صیب که زما سره سوات ته زما جونګړې ته لاړ شي په دې نه یم چې ستا میلمستیا به وکړم په دې یم چې سباله به تاریخ دا خبره یادوي چې دا جونګړه که هر څو خواره و زاره ده خو بیا هم د فخرا واقتخار وړ ده ځکه دې ته د پښتو لوئي پښتون، لوئي فلسفي ، لوئي دانشور کبیر ستوري دراتلو شرف بخښلے ؤ یو شیبه ساکوته غونډې شو وئیل شاهین صاحب نوره خبره به وروستو وکړم خو زما دا غټ ارمان دے چې د شاهین صیب په شان مې د خبرو کولو چل زده کړے وي دا د هغوي لوئي پیرزوینه وه ګنې زه د هغوي په ډیرو شاګرانو کښې یو کمزورے غونډې شاګرد وم خو هغه د چا خبره که خاورې هم اخله نو د لوئي ډیران څخه ئې اخله او کله چې بیا ما د هغوي د کوچ سپیره خبر واوریدو نو بې هوشه شوم دغه وخت د کور کلي ډیر لرې په ګلګت کښې وم چې هغې درنې جنازې ته ئې رارسیدل هم یوه ناشونې خبره وه او دغه شان زما دا سپیره خونه، سپیره پاتې شوله .بره کرښو کښې لکه چې ذکر شوي دي چې دهغوي د لیک او کار ډیر اړخونه دي خو زه ئې د قام پرستۍ د جذبې نه ډیر متاثره یم حالانکې ډاکټر صیب دې لړ کښې متعصب نه دے انسان دوست دے، د هر بشر وده او ښه غواړي.

زه د جهان یوه توته یم بیلیدلي ترې نه شم
داسې به کرم چې هم ځما هم د جهان خوښیږي

پښتون تل خپله ژبه د خپل منصب او خپلې چوکۍ د سره ځار کړیده چې د بخت او تخت وغورځیږي او ریټایرډ شي نو بیا ئې قام، ژبه ، وطن ، کلتور رایاد شي خودے بیا پنچر سائیکل وي د هیڅ کولونه وي ځکه خو کبیر وائي

چې د بل له ویرې
خپله ژبه پریږدي
که افسر او یا سلطان
شي خوښ مې نه دے

ددې بره ذکر شوو کارونو سره چې د پښتون کلتور او بیا تنګ ټکور نه وي نو د پښتو دکلتور کړۍ شلیدلي ښکاري ځکه خو کبیر دغه اړخ ته هم ښه نظر لري وائي. :

منګي رباب سره چې مل شي نو حجره توده وي

په خاص کونړ کښې دا د ستوري د مصرعو ژبه ده په زړه ئې د وطن د بیارغونې ، ښکلا او ځلا څومره ارمانونه دي لکه څومر ښه وائي:

پاکه ربه ښاد اباد دا پښتنانه کړې
د نړۍ په اولسونو کښې درانه کړې
د بخت ستوري ئې روښان کړې په اسمان کښې
خپل وطن کښې ئې واکمن او کوربانه کړې

ډاکټر کبیر دا هر څه ویني ، ډیر ښه ترې خبر دے، نو دا باتور نظره دانشور او د افغان د ښې ورځې او شتمنۍ نه نا امیده نه دے ځکه خو وائي

ستوریه ! ستا د هیلو او امید غوټۍ غوړیږي
جوړ به د قامي وحدت سازونه سرودونه شي

☆☆☆

د ډاکټر کبیرستوري یادونه

لیک : علي خان محسود

ما ته ښه یاد دي چې د سردار محمد داؤد خان دحکومت په وخت کښې د ډاکټر نجیب پلار اختر محمد کاکا په پیښور کښې افغان وکیل تجار (کمرشل اتاشي) اود داؤد خان اعتباري سړے ؤ.

اختر محمد کاکا ډیر پوهه، هوښیاراودسوړ سوچ لرونکے انسان ؤ،مګر افغان کونسل جنرل شاه محمد دوست ،چې بیا وروسته د ببرک په وخت کښې د بهرنیو(خارجه) چارو وزیر شوډیر چالاک او موقع شناس سړے ؤ

مونږ په 1974 عیسوي کال کښې د خوشحال خان بابا ورځ نمانځلو نوله دوي نه موغوښتنه وکړه چې افغان حکومت دې د خوشحال بابا د پوهنیز (علمي) سیمینار لپاره پوهان (عالمان) او د موسیقۍ لپاره میرمن قمرګله او استاد ناشناس راولیږي .افغان حکومت سمدستي عمل کړے ؤ، د پوهانو او عالمانو یو لویه ډله (وفد) ئې پیښور ته راولیږلو چې مشري ئې باختري صیب کوله او په هنر مندانو کښې میرمن قمرګله،استاد زاخیل او سپین بادام ؤ، چې ددوی مشري زما په خیال دخدائے بخښلي سیلاب ساپي په غاړه وه.

په دغه وخت کښې د پښتنو ضد (مهاجرواو پنجابي) پروفیسرانو د انټلیجنس ادارو ته وویل چې پي ایس ایف (پښتون سټوډنټس فیډریشن) پاکستان ورانوي او پیښور په کلتوري توګه د لاهور په ځائے د کابل سره تړي، چې دغه د پښتونستان دجوړیدو لپاره اول قدم دے .

په دې شپو ورځو کښې په لاهور کښې اسلامي کنفرانس روان ؤ، د افغانستان د ډلې (وفد) مشري ښاغلي عبدالرحمن پژواک کوله چې په کنفرانس کښې ئې د پښتونستان ربړه یاده کړې وه، نو بهتو ډیر زیات په قار(قهر) ؤچې د مصر ریس جمهور انور سادات ئې منځ کښې شوے ؤ.

دغه کانفرانس ته ښاغلي قدافي هم راغلے ؤ نو د پښتنو ضد پروفیسرانو (مهاجرو او پنجابیانو) د بهټو حکومت ته دغه مشوره ورکړه چې د افغاني کلتوري برید (حملې) د مخنیوي بهترینه طریقه داده چې کرنیل قدافي پیښور پوهنتون (یونیورسټۍ) ته راوستے شي.

مونږ په لومړي سرکښې د قدافي د راتګ مخالفت وکړو، خو وروسته په دې راضي شولو چې قدافي به د افغانستان او سردار محمد داؤد خان په ضد هیڅ خبره نه کوي.

کله چې قدافي پیښور پوهنتون ته راغے نو په عربي کښې ئې څه مات ګوډ تقریر وکړو، دومره بې نظمي وه چې هیڅ حد ئې نه وو .قدافي لاړو مګر د قمرګلې اثرات پاخه پاتې شول.

د خوشحال بابا د پوهنیز (علمي) سمینار او کلتوري ماښامي نه پس مونږ د پاکستان حکومت له خوا د پوهنتون (یونیورسټۍ) په حدودو کښې یوقسم نظر بند او د ځارنې لاندې شولو.

په دې منځ کښې اجمل خټک صیب یو لیک د زبیدې بي بي په نوم راکړو (زبیده بي بي د میرمن نسیم ولي خان مشره خور وه) او ویل ئې چې دغه لیک ډیر مهم دے دغه کار تاته سپارم.

زه د لنډي مودې لپاره د چڅوبي(تیراه) په لاره خیبر ته کوز شوم او په پټه افغانستان ته لاړم». پدې لاره خوشحال باباهم تللې ؤ.«

د 1974 عیسوي کال د جون په میاشت کښې مې د افغانستان د جمهور ریس سردار محمد داؤد خان سره لیده کاته (ملاقات) وکړو او بیرته واپس راغلم ،څو ورځې پټ وم بیا په 17 جولاي 1974 کال کښې د پاکستان د حکومت له خوا ونیول شوم په هغه وخت کښې زه د پیښور پوهنتون (یونیورسټۍ) لاکالج ، د خیبر سټوډنټس یونین مشر (صدر) وم.

په کال 1975 د جولائي په میاشت کښې خلاص شوم او په پټه بیا افغانستان ته لاړم .له افغانستان نه په 16 اپریل 1976عیسوي کال کښې لومړے تاشکند ته بیا ماسکو ته لاړم او له ماسکو نه په اورګاډي کښې مغربي برلین ته راغلم .زما د سفر لاربښوونه ډاکټر شاه جهان چې د پیښور پوهنتون (پشاور یونیورسټۍ) د ژورنالیزم ډیپارټمنټ پخوانیمشر وو کوله.

په کال 1976 د مئ د میاشتي په لومړۍ نیټه مې رحیم ځدران، اروابناد

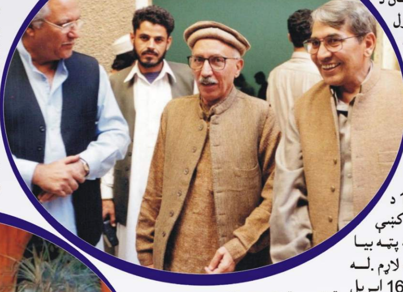

قدوس تندر،رحمت ربي زیرکیار، نظام، انور ظفري او اروابناد

کبیر جان لعل په فرانکفورت کښې ولیدل »کبیر جان وروسته د لعل نه ستورے شو، لعل محمد خان یوسفزے ئې د والد صیب نوم ؤ.«

په هغه وخت کښې په لویدیځ المان کښې یوازې افغاني پوهیدونې(محصلین) ؤ او نور څوک نه ؤ. دا افغاني پوهیدونکي (محصلین) په څلورو ډلو ویشل شوي ؤ، د نورمحمد تره کي ډله، د پرچمیانو ډله، دافغان ملت ډله او د ماویستانو ډله چې ماویستان تقریباً په سلو کښې 95پارسي ژبي ؤ .ل

د افغان ملت ګوند لږ هلکان ؤ خو په خپلو کښې سره وران ؤ او ډاکټر کبیر خان ستوري سوچه او نیغ پښتون ؤ.کله چې د کوزي پښتونخوا پښتانه ډیریدل (سیواکیدل) نو په همغه اندازه د کبیر جان تله درنیدله.

په سیاسي لحاظ د کوزي خوا پښتانه د برې خوا پښتنو څخه مخکې ؤ، ځکه د برې خوا پښتنو محصلینو تیوري ګانې لوستي وې د اکتوبر انقلاب، لینن، طبقه او فیوډال نه به اخوا دیخوا کیدل نه او د کوزي خوا پښتنو عملي (پریکټیکل) او ټاکټیکي سیاست کړے او په سیاسي بحث کښې په دوئ برلاسي ؤ

په 1976عیسوي کال کښې مونږ د المان د فرانکفورت په ښار کښې د پښتنو او بلوڅو د ازادۍ ملي غورځنګ جوړ کړ، چې دلرې او برې پښتونخوا د هر سوچ پښتانه پکښې ؤ.

کله چې په کال 1978 د اپریل په میاشت کښې د خلق ډیموکراټیک ګوند په قدرت کښې راغے نو خلقیانواو پرچمیانو په خپلو کښې جنګ پیل کړ،او لدې وروسته خلقیان د امین او تره کي په ډلو وویشل شول او بالاخره ئې د تره کي له منځه ویوړ او ورپسې روسیان راغلل.

د روسیانو د یرغل وروسته په 1981 عیسوي کال دفروری په 27 مه نیټه مود ډاکټر کبیر خان ستوري تر مشرۍ لاندې د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند جوړ کړ چې لر او بر پښتانه پکښې راټول او د ګوند غړي شول .مونږ ټولو په ګډه کبیر خان ستوري د ګوند مشر وټاکلو.

کبیر ستوري سوچه نظریاتي او سیاسي پښتون .په سیاسي نظریه دده د ټینګ دریدلو دوه وجې کیدے شي ، چې یو خو دا دکونړ ؤ او برید (سرحد) ته نږدې ؤ نو د پښتون قوم تقسیم ته ډیر متوجه ؤ په نسبت د هغه پښتنو نه چې برید نه لرې میشته ؤ، او بله وجه دغه کیدے شي چې کبیر ستورے د ستر خان غازي میرزمان خان د لور له طرفه لمسے ؤ، غازي میرزمان خان د افغانستان د ازادۍ په وخت کښې ستر رول لوبولې ؤ او د غازي امان الله خان خاص او اعتباري ملګرے او د افغانستان د ازادۍ د څلورمې جبهې قوماندان ؤ، کله چې د نادر خان کورنۍ ته واک ورکړل شو نو د ستر خان میرزمان خان کورنۍ او خپلوان ئې فراریان (شړونکي) کړل.

کبیر ستورے د زړه نه پاک، خوئې خصلت نه ډیر درونډؤ، هوښیارتوب به ئې هله در مالوم شو چې دده کړه وړه به دې له نږدې نه وڅارل. دهوکه، چل ول او دروغو نه پاک ؤ .هیڅ سره ئې بد نه کول،ډیر زیات زغم پکښې ؤ. په لومړي نظر به ساده باده مالومیده، مګر دے د لنډ لید خاوند نه ؤ، بلکه د لرې لید خاوند ؤ .د بیلګې په توګه دده په مشوره اونظریه مو د ګوند خپروني ته د پښتونخوا نوم خوښ کړ او د پښتونخوا په نوم مو مجله پیل کړه، د کبیر ستوري له وفات نه وروسته د پښتونخوا صوبه (ولایت) په رښتیا ونومولې شوه چې دغه دده د لرې لید دلیل دے.

کله چې روسیانو په افغانستان یرغل وکړ نو د المان د بن په ښار کښې لومړنۍ مظاهره مونږ وکړه او د روسیانو د وتلو غوښتنه مو وکړه، د جرمني د ایف ډي پي) (فري ډیموکریټیک پارټي) مشهور او وتلي سیاست مدار ښاغلي مولې مان چې هغه وخت کښې هغه ځوان ؤ هم زمونږ په مظاهره (درب) کښې ګډ ؤ.

مونږ په دې باور ؤچې روسیان به پوځي نه بلکه اقتصادي ماتې ضرور خوري. پښتني /افغاني جنګ هله ګرمیږي چې جنګ خلاص شي دا ځکه چې دوي خوش باوره او صادقان خلک دي، چې څوک ورته په خوله څه ووائي په هغې باور کوي او رشتیا ورته مالومیږي، او چې خبر شي چې په ویلو او کولو (عمل) کښې فرق دے نو بیا ئې نه پریږدي.